

Nota van Antwoord zienswijzen
Aardwarmte winningsplan Naaldwijk I

Versie 28 oktober 2021

Kenmerk: 21233998

Volg-nr.	Zienswijze-nr.	Onderdeel	Onderwerp
<i>1</i>			<i>Planmatig beheer</i>
1a	002	Zienswijze	Indiener is van mening dat in geen enkel advies op het winningsplan Naaldwijk II (<i>Naaldwijk I, red.</i>) de negatieve effecten en risico's van de andere activiteiten/gebeurtenissen zijn meegewogen.
		Antwoord	De minister merkt op dat de adviseurs bij het opstellen van hun advies rekening houden met de omgeving waarin de geplande mijnbouwactiviteiten uit het winningsplan plaatsvinden. Daarbij wordt gekeken naar onderlinge interferentie, samenhang en eventuele overlap van mijnbouweffecten. In het besluit is opgenomen dat de minister zich bewust is van de omgeving van het winningsplan, waarin mijnbouwactiviteiten plaatsvinden. Op basis van de uitgebrachte adviezen concludeert de minister dat er geen nadelige gevolgen zijn door overlap van verschillende mijnbouwactiviteiten.
		Conclusie	Bovenstaande zienswijzen met betrekking tot planmatig beheer geven geen aanleiding om in het definitieve besluit wijzigingen aan te brengen ten opzichte van het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk I op dit onderdeel.

<i>2</i>			<i>Bodemdaling</i>
2a	002	Zienswijze	Indiener merkt op dat in de omgeving van het winningsplan Naaldwijk II (<i>Naaldwijk I, red</i>) diverse activiteiten in de ondergrond plaatsvinden, waaronder gaswinning en grondwateronttrekking. Gezamenlijk zouden deze activiteiten tot gestapelde bodemdaling kunnen leiden, met als mogelijk gevolg dat de fundering van woningen rond de aardwarmte winlocatie kan worden aangetast.
		Antwoord	De minister merkt op dat de adviseurs bij het opstellen van hun advies rekening houden met de omgeving waarin de geplande mijnbouwactiviteiten uit het winningsplan plaatsvinden. Daarbij wordt gekeken naar onderlinge interferentie, samenhang en eventuele overlap van mijnbouweffecten. Op basis van modelberekeningen van TNO concludeert de minister dat na 30 jaar productie de bodemdaling 2,8 mm als gevolg van de aardwarmtewinning bedraagt. De Tcbb geeft aan dat deze bodemdaling dermate klein is dat deze nauwelijks meetbaar zal zijn. De invloed van de aardwarmtewinning op de cumulatieve bodemdalingskom in de regio is daarmee minimaal en leidt nauwelijks tot een meetbare verandering van de bestaande cumulatieve bodemdalingskom over de komende 30 jaar. Het is daarom niet de verwachting dat hierdoor schade zal optreden.
		Conclusie	Bovenstaande zienswijzen met betrekking tot bodemdaling geven geen aanleiding om in het definitieve besluit wijzigingen aan te brengen ten opzichte van het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk I op dit onderdeel.

3			<i>Bodemtrilling</i>
3a	002	Zienswijze	Indiener vraagt zich af wat de verwachte impact van uitkoeling na drie jaar in het winningsplan is.
		Antwoord	De minister merkt op dat het effect van de uitkoeling wordt besproken in het advies van SodM. De afkoeling in het reservoir kan voor spanningsveranderingen zorgen: het thermoelastisch effect. Uit de locatiespecifieke SHA die TWL heeft uitgevoerd komt naar voren dat het aardwarmtesysteem in de laagste risicocategorie valt. De kans op mogelijke aardbevingen, ook na 3 jaar, is daarmee klein.
3b	002	Zienswijze	Indiener merkt op dat in het Geological report TW OK II" (2018) een injectietemperatuur wordt genoemd van 31°C, en dat dit afwijkt van hetgeen in het ontwerp-instemmingsbesluit staat beschreven.
		Antwoord	De minister merkt op dat indiener een eerder ingediende zienswijze op het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk II identiek nog een keer heeft ingediend op het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk I, zonder hierbij rekening te houden met verschillen tussen de (ontwerp)besluiten Naaldwijk I en II en de zienswijze daarop aan te passen. Dit zienswijzepunt is dan ook niet van toepassing op het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk I. De minister verwijst voor een antwoord op deze vraag naar de Nota van Antwoord, die een bijlage vormt bij het definitieve instemmingsbesluit Naaldwijk II d.d. 20 mei 2021 (kenmerk: DGKE-WO / V-125).
		Conclusie	Bovenstaande zienswijzen met betrekking tot bodemtrilling geven geen aanleiding om in het definitieve besluit wijzigingen aan te brengen ten opzichte van het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk I op dit onderdeel.

4			<i>Schade door bodembeweging</i>
4a	002	Zienswijze	Indiener is van mening dat er een fonds moet worden opgericht, waar diegenen die denken schade te hebben als gevolg van de winning van aardwarmte in het winningsplan Naaldwijk II (<i>Naaldwijk I, red.</i>), deze schade kunnen verhalen. Ook is indiener van mening dat duidelijk moet worden gemaakt bij welke instantie schade gemeld moet worden.
		Antwoord	Omwonenden die toch denken schade te hebben door bodembeweging als gevolg van de aardwarmtewinning door TWL, kunnen hun schadeclaim indienen bij TWL. Als een oorzakelijk verband tussen een schade en de warmtewinning van TWL wordt vastgesteld, dan moet TWL deze schade vergoeden overeenkomstig het Burgerlijk Wetboek. Om deze reden wordt het instellen van een schadefonds voor dit winningsplan niet nodig geacht.

			Sinds 1 januari 2017 kan schade gemeld worden bij het Commissie Mijnbouwschade, ook als onduidelijk is bij welke mijnbouwonderneming de schadeclaim aanhangig gemaakt moet worden. Dit loket kan inwoners ondersteunen bij het vinden van de juiste route om duidelijkheid te krijgen over de oorzaak van de schade. Zij zouden bijvoorbeeld kunnen helpen een instantie (zoals de Tcbb) te vragen een uitspraak te doen over de oorzaak van de schade. Zij volgen ook de voortgang van de schadeclaim.
4b	002	Zienswijze	Indiener spreekt verbazing uit over het feit dat de Tcbb uitspraken doet over de omvang van schade bij een eventueel geïnduceerde beving en tegelijkertijd aangeeft dat er nog weinig bekend is over geïnduceerde seismiciteit bij geothermie.
		Antwoord	De minister heeft begrip voor de verbazing van de indiener, maar merkt tegelijkertijd op dat het bij de inschatting over mogelijke schade door een beving niet uitmaakt waardoor die beving wordt veroorzaakt. Hierdoor kan de Tcbb toch uitspraken doen over mogelijke te verwachten schade in het onwaarschijnlijke geval dat er een lichte aardbeving optreedt, ondanks dat er wellicht niet zoveel bekend is over het ontstaan van aardbevingen door aardwarmtewinning vergeleken met de kennis die er is over het ontstaan van aardbevingen door gaswinning.
4c	002	Zienswijze	Indiener is van mening dat de veiligheid van omwonenden in het geding is en er schade kan ontstaan aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan.
		Antwoord	De minister benadrukt dat de Tcbb in hun advies heeft aangegeven dat te verwachten bodemdaling door de warmtewinning dermate klein is dat deze nauwelijks meetbaar zal zijn en naar verwachting geen schade zal veroorzaken. Tevens geeft de Tcbb aan dat het aardwarmtesysteem in de laagste risicocategorie valt. Dat houdt in dat de kans op bevingen en aanverwante schade klein is. Zowel de Tcbb als de provincie Zuid-Holland hebben in hun adviezen aangegeven dat, mocht er zich in het onwaarschijnlijke geval toch een geïnduceerde beving voordoen, de schade voor het merendeel van cosmetische aard zal zijn, met een kleine kans op licht constructieve schade. Op basis van deze adviezen concludeert de minister dat de aardwarmtewinning veilig kan plaatsvinden.
4d	002	Zienswijze	Indiener is van mening dat verlaging van grondwaterstand en bodemdaling als gevolg van de winning van aardwarmte zal leiden tot verrotting van de funderingspalen onder huizen in het beïnvloedingsgebied.
		Antwoord	De minister merkt op dat de verwachte bodemdaling, op basis van de adviezen van TNO en SodM, na 30 jaar productie 6 mm zal bedragen. De Tcbb geeft hierover in hun advies aan dat deze bodemdaling nauwelijks meetbaar zal zijn. Het Waterschap heeft in hun advies niet aangegeven dat als gevolg van deze bodemdaling een aanpassing van het peilbesluit nodig is. De verwachte bodemdaling heeft geen verlagend effect op de grondwaterspiegel en houten funderingspalen zullen dan ook niet gaan rotten als gevolg van de aardwarmtewinning.

4e	002	Zienswijze	Indiener vraagt zich af welke risico's de uitbreiding met het tweede doublet van het winningsplan Naaldwijk I kent.
		Antwoord	De minister merkt op dat deze zienswijze in dit geval betrekking heeft op het aardwarmtesysteem Naaldwijk I zelf, en niet de uitbreiding. Bij de beoordeling van het winningsplan Naaldwijk I betreft de minister de uitgebrachte adviezen van de adviseurs. Op basis van de uitgebrachte adviezen concludeert de minister dat de aardwarmtewinning veilig kan plaatsvinden omdat uit de adviezen blijkt dat de te verwachten bodemdaling door de warmtewinning dermate klein is dat deze nauwelijks meetbaar zal zijn en naar verwachting geen schade zal veroorzaken. Tevens is de kans op aardbevingen klein.
		Conclusie	Bovenstaande zienswijzen met betrekking tot schade door bodembeweging geven geen aanleiding om in het definitieve besluit wijzigingen aan te brengen ten opzichte van het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk I op dit onderdeel.

5			<i>Natuur en milieu</i>
5a	002	Zienswijze	Er vinden in de omgeving diverse activiteiten plaats en is ook het klimatologische effect (uitdroging bodem en daling grondwaterpeil) dermate groot dat de activiteiten van TWL daarop direct van invloed zou zijn en mogelijk extra belastend.
		Antwoord	Voor het antwoord op deze zienswijze verwijst de minister naar zienswijze 2a onder het kopje 'Bodemdaling'.
5b	001	Zienswijze	De indiener dient op twee punten een zienswijze in, te weten: 1) er zijn zaken over het hoofd gezien, en 2) de indiener wordt geraakt in het belang. 1) Indiener merkt op dat van geothermie wordt beweerd dat het duurzaam en hernieuwbaar is. In het ontwerp instemmingbesluit wordt niet onderbouwd of dit het geval is. Naar mening van indiener is aardwarmtewinning duurzaam noch hernieuwbaar om de volgende redenen: - de putten die geboord worden raken na ongeveer 30 jaar uitgeput; - het debiet is dusdanig groot dat het heel lang duurt voordat de warmte in de aardlagen weer is aangevuld tot het oude niveau; - er wordt warmte vanuit de aarde in de atmosfeer gebracht, hetgeen de opwarming van de aarde versnelt. 2) Indiener is inwoner van de gemeente Westland. Om de onder 1) genoemde redenen is aardwarmtewinning voor de inwoners van de gemeente Westland, en tevens de inwoners van

			Nederland en de gehele wereld, alsook voor dieren en planten, schadelijk. Door toenemende aardwarmtewinning zal de opwarming van de aarde versneld plaatsvinden aldus indiener.
		Antwoord	De minister merkt op dat dat indiener stelt dat de aardwarmtewinning waarmee is ingestemd niet kan worden aangemerkt als duurzaam of hernieuwbaar volgens de definities die de indiener hiervoor hanteert. De minister kan zich vinden in de opmerking van de indiener die stelt dat een bron na tientallen jaren uitgeput kan raken, waarbij de exacte duur afhankelijk is van vele factoren. De minister kan zich ook vinden in de opmerking van de indiener die stelt dat het lang duurt voordat de oorspronkelijke reservoirtemperatuur is hersteld, waardoor winning voor langere tijd op dezelfde locatie niet mogelijk is. Met betrekking tot het laatste door indiener aangedragen punt merkt de minister op dat deze aardwarmtewinning in plaats komt van het verbruiken van gas om de tuinbouw van warmte te voorzien. Deze vorm van energiewinning wordt gezien als beter voor mens en milieu dan de bestaande winning van gas. De minister merkt echter op dat de door indiener genoemde zaken binnen de beoordelingsprocedure niet over het hoofd zijn gezien, maar dat er conform de Mijnbouwwet voor het instemmen met het winningsplan niet wordt getoetst aan de mate van duurzaamheid of hernieuwbaarheid van de aardwarmtewinning.
		Conclusie	Bovenstaande zienswijzen met betrekking tot natuur en milieu geven geen aanleiding om in het definitieve besluit wijzigingen aan te brengen ten opzichte van het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk I op dit onderdeel.

6			<i>Overig</i>
6a	002	Zienswijze	Indiener is van mening dat een stevige structuur van wet- en regelgeving rond de ontwikkeling van de aardwarmte installatie ontbreekt en dat deze wet- en regelgeving gedurende de ontwikkeling van het aardwarmte systeem wordt vormgegeven. Echter, het tijdelijk beleidskader werd pas op 14 november 2019 van kracht en een winningsvergunning is pas verleend op 19 december 2019. Ondanks het feit dat het tijdelijk beleidsplan nog niet van kracht is wordt al aangekondigd dat de putten van TWL II vanaf mei 2019 geboord gaan worden. Pikant detail is dat SodM in haar advies van 19 juni 2020 aangeeft dat de putten van TWL II medio 2020 geboord gaan worden. Opmerkelijk is dat een jaar eerder daarmee al is begonnen
		Antwoord	De minister merkt op dat indiener een eerder ingediende zienswijze op het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk II identiek nog een keer heeft ingediend op het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk I, zonder hierbij rekening te houden met verschillen tussen de (ontwerp)besluiten Naaldwijk I en II en de zienswijze daarop aan te passen. Dit zienswijzepunt is dan ook niet van toepassing op het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk I. De minister verwijst voor een antwoord op deze vraag naar de Nota

			van Antwoord, die een bijlage vormt bij het definitieve instemmingsbesluit Naaldwijk II d.d. 20 mei 2021 (kenmerk: DGKE-WO / V-125).
6b	002	Zienswijze	Indiener merkt op niet geïnformeerd te zijn over het winningsplan Naaldwijk I en vraagt zich af of omwonenden voldoende gelegenheid tot inspraak hebben gekregen. Gelet op bovenstaande en het feit dat ik nu pas geïnformeerd wordt over het ontwerp instemmingsbesluit winningsplan van TWL II, over TWL I is indiener nooit geïnformeerd, vraagt indiener zich af of een en ander juridisch klopt en of alle belanghebbenden waaronder omwonenden voldoende gelegenheid tot inspraak hebben gekregen.
		Antwoord	De minister merkt op dat indiener een eerder ingediende zienswijze op het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk II identiek nog een keer heeft ingediend op het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk I, zonder hierbij rekening te houden met verschillen tussen de (ontwerp)besluiten Naaldwijk I en II en de zienswijze daarop aan te passen. Dit zienswijzepunt is dan ook niet van toepassing op het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk I. De minister verwijst voor een antwoord op deze vraag naar de Nota van Antwoord, die een bijlage vormt bij het definitieve instemmingsbesluit Naaldwijk II d.d. 20 mei 2021 (kenmerk: DGKE-WO / V-125). De minister geeft aan dat voorafgaand aan de publicatie van het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Naaldwijk I in het huis-aan-huisblad Het Hele Westland en in de Staatscourant kennisgevingen zijn verspreid. In aanvulling daarop is een huis-aan-huis postkaart verzonden om omwonenden te attenderen op de terinzagelegging. Indiener heeft voorafgaand aan de terinzagelegging van het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk I zelf eveneens een postkaart ontvangen, omdat de minister kennis heeft genomen van dit zienswijzepunt in de procedure voor het winningsplan Naaldwijk II en de contactgegevens zoals die op de zienswijze waren vermeld heeft toegevoegd aan de adressenlijst voor de postkaart. Gedurende de terinzageleggingen van beide besluiten kon een ieder zienswijzen indienen. Iedereen heeft daarmee voldoende gelegenheid gehad om inspraak te kunnen hebben in beide procedures, conform de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Daarbij merkt de minister op dat ondanks dat het TWL-02 systeem op dezelfde locatie ligt als het TWL-01 systeem, de procedure die doorlopen wordt voor het verzoek tot instemming met het pre-drill winningsplan Naaldwijk II onafhankelijk is van de procedure voor het verzoek tot instemming met het winningsplan Naaldwijk I. De volgorde van de afgifte van deze instemmingsbesluiten maakt dus niet uit.
6c	002	Zienswijze	Indiener merkt op in het winningsplan te lezen over de communicatie tussen TWL en direct omwonenden en belanghebbenden en vraagt zich af welke definities gehanteerd worden voor 'omwonenden', 'bewoners', 'belangstellenden' en 'de omgeving'. Er staat wel beschreven in het ontwerp instemmingsbesluit (pagina 20 punt 5.6, Overige adviezen, onder Provincie Zuid Holland en de gemeente Westland) dat TWL regelmatig persoonlijk contact onderhoudt met direct omwonenden en belanghebbenden en dat er tijdens de boorfase bewonersavonden zijn georganiseerd maar ik heb nog

			nooit een uitnodiging mogen ontvangen. Het is dan ook belangrijk om nader te definiëren wat onder omwonenden, bewoners, belangstellenden en omgeving wordt verstaan.
		Antwoord	'Omwonenden', 'bewoners', en 'de omgeving' zijn inwisselbare begrippen voor mensen die in de directe omgeving van de mijnbouwactiviteit wonen. Hier is geen harde definitie aan te koppelen. Het is aan TWL om bij hun eigen omgevingsmanagement keuzes te maken over de vorm en omvang van hun communicatie met de omgeving over hun activiteiten. De minister spoort mijnbouwbedrijven aan dit proactief en zo breed mogelijk te doen. Belangstellenden kunnen natuurlijk altijd contact opnemen met TWL en het ministerie voor informatie als ze vragen hebben, ongeacht waar diegene woont.
6d	002	Zienswijze	Indiener merkt op teleurgesteld te zijn in de advisering door het Hoogheemraadschap van Delfland en dat een groot deel van de tekst is weggelakt.
		Antwoord	De minister merkt op dat indiener een eerder ingediende zienswijze op het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk II identiek nog een keer heeft ingediend op het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk I, zonder hierbij rekening te houden met verschillen tussen de (ontwerp)besluiten Naaldwijk I en II en de zienswijze daarop aan te passen. Dit zienswijzepunt is dan ook niet van toepassing op het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk I. De minister verwijst voor een antwoord op deze vraag naar de Nota van Antwoord, die een bijlage vormt bij het definitieve instemmingsbesluit Naaldwijk II d.d. 20 mei 2021 (kenmerk: DGKE-WO / V-125).
6e	002	Zienswijze	Indiener heeft vragen bij de onafhankelijkheid van de adviezen van de decentrale overheden, aangezien de decentrale overheden bij het winningsplan ook de uitgebrachte adviezen van TNO-AGE, SodM en de Technische commissie bodembeweging ontvangen.
		Antwoord	De minister merkt op dat de adviezen van TNO, SodM en de Tcbb worden meegezonden aan de decentrale overheden ter ondersteuning bij het adviesverzoek om de geologische aspecten die worden omschreven in het ingediende winningsplan te duiden. De in het winningsplan beschreven geologische en civieltechnische aspecten zijn veelal beschreven door specialistische adviesbureaus. De adviezen van TNO, SodM en Tcbb worden alleen ter informatie aan de decentrale overheden toegezonden om het standpunt van deze adviseurs aan te geven. Aangezien de adviezen van SodM en TNO erg technisch inhoudelijk zijn kan een decentrale overheid, indien gewenst, daar nog een toelichting op vragen. Het is vervolgens aan de decentrale overheden om een advies te geven over de facetten die betrekking hebben op de specifieke kennis, verantwoordelijkheden en beleidsvelden van de decentrale overheden.
6f	002	Zienswijze	Indiener geeft aan dat er geen advies op het winningsplan is uitgebracht door de Veiligheidsregio Haaglanden.

		Antwoord	Met betrekking tot deze zienswijze merkt de minister op dat er binnen de procedure die voor het winningsplan Naaldwijk I is gevolgd, wettelijke adviseurs zijn. Deze adviseurs zijn onder andere de betrokken decentrale overheden (provincies, gemeenten en waterschappen). De Veiligheidsregio is geen wettelijke adviseur en het is daarom ook niet noodzakelijk dat de Veiligheidsregio om advies wordt gevraagd. Het staat de decentrale overheden vrij om, bij het opstellen van hun eigen advies, gebruik te maken van de expertise van bijvoorbeeld de Omgevingsdienst of de Veiligheidsregio. De provincie Zuid-Holland heeft om die reden de Omgevingsdienst betrokken bij het opstellen van het advies.
		Conclusie	Bovenstaande zienswijzen met betrekking tot overige aspecten geven geen aanleiding om in het definitieve besluit wijzigingen aan te brengen ten opzichte van het ontwerp-instemmingsbesluit Naaldwijk I op dit onderdeel.